

committed by a convicted citizen of Ukraine. Then we need to derive a crime qualification formula in accordance with the Criminal Code of Ukraine, on the grounds of what is sometimes referred to as «actual crime» in the literature. In this case, it is necessary to take into account: 1) the dissemination of the international treaties provisions regulating the issues of crime committed before entry into force of the contractual obligations of the states; 2) the validity of the Criminal Code of Ukraine in time regarding the acts specified in the verdict of the court of a foreign state; 3) the characteristics of the perpetrator, including the age, with criminal responsibility in Ukraine; 4) provisions relating to the stages of the commission of a crime, the institution of plurality, complicity.

Key words: international cooperation, the verdict of a foreign state court, the legislation of a foreign state, the Criminal Code of Ukraine, bringing the verdict in conformance with the legislation of Ukraine.

УДК 343.213.3

О. Саско, О. Крикунов

Історичний розвиток інституту видачі особи (екстрадиції) в Україні

У статті простежено процес становлення та розвитку інституту видачі осіб, які вчинили злочини. Авторами розглянуто основні етапи і закономірності розвитку екстрадиційних відносин і їх правові основи. Зроблено висновки про те, що історія розвитку інституту видачі осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, охоплює практично всі історичні етапи розвитку суспільства. Проте лише в наш час екстрадиція набула всесвітнього значення відносно злочинів міжнародного характеру і злочинів проти миру і безпеки людства. Інститут екстрадиції як сукупність норм матеріального і процесуального характеру, а також в основі якого лежать договірні норми (у чому і його особливість), становить собою упорядковану на основі права форму міждержавної співпраці, орієнтовану на підтримку міжнародної законності й правопорядку.

Ключові слова: екстрадиція, видача правопорушників, розвиток екстрадиції, міжнародне співробітництво, екстрадиційні відносини.

Постановка наукової проблеми та її значення. Одним із важливих аспектів взаємодії і правової допомоги держав одна одній належить інституту видачі осіб, які вчинили злочини. Саме цей правовий інститут виступає дієвим правовим інструментом, який забезпечує в кожному конкретному випадку невідворотності відповідальності та покаранню винних осіб. Для правильного розуміння сутності будь-якого явища правової дійсності важливе значення має розгляд історичного шляху його формування та розвитку. Адже, будь-яку правову проблему неможливо розв'язати, не дослідивши належним чином її генезис [21, с. 45]. Немає сумніву в тому, що інститут видачі осіб, які вчинили злочин пройшов довгий шлях становлення і розвитку. Виникнення інституту видачі осіб, які вчинили злочини (екстрадиції) дослідники пов'язують із міжнародного права як регулятора міждержавних зв'язків. Дослідження еволюції інституту екстрадиції у кримінальному і кримінально-процесуальному праві на підставі аналізу історичного досвіду, дозволить врахувати його позитивні сторони, уникнути негативних аспектів і визначити перспективні напрями використання його в сучасній кримінально-правовій доктрині.

Аналіз досліджень наукової проблеми. Дослідження історії інституту видачі (екстрадиції) особи здійснювали такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як І. В. Басиста, В. С. Березняк, А. Г. Волеводз, В. М. Волженкіна, В. І. Галаган, Г. М. Грищук, А. І. Джигирь, К. П. Задоя, О. М. Калачова, Н. Н. Мазаева, Л. В. Максимів, Ф. Ф. Мартенс, І. Д. Мартисевич, П. П. Михайленко, К. С. Родіонов, М. П. Свистуленко, М. І. Хавронюк, О. І. Чистяков та інші правознавці. Їх наукові праці узагальнено та проаналізовано у нашому дослідженні.

Метою даної статті є дослідження на основі доктринальних джерел, практики становлення та розвитку інституту екстрадиції, а також визначення перспектив розвитку даного інституту.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Якщо звертатися до витоків виникнення інституту екстрадиції, то слід відзначити його давню передісторію. Давні пам'ятки давньоруського права містять згадки про видачу осіб, які вчинили злочин. До своєї правової системи Київська Русь вводила окремі правові норми інших країн, з якими вона співпрацювала. Таким чином, елементи міжнародного права перепліталися з національним законодавством уже на ранніх етапах розвитку давньоруської держави [11, с. 42]. У Київській Русі укладалися договори з іншими державами, які встановлювали правила видачі осіб, що вчинили злочин.

В історичних документах є згадка про три міжнародні договори, що були укладені з Візантією князями Ігорем та Олегом у 911 році, 945 році та 971 році. Згідно з даними договорами, особи, які вчинили злочини у Візантії, повинні бути видані для покарання на батьківщину, а греки – надсилалися до Візантії. Був закріплений обов'язок видачі осіб, які вчинили злочин зацікавленій стороні [18, с. 31]. Безпосередньо, у ст.14 Договору «Про мир і дружбу» 911 року, укладеного князем Олегом закріплювалася норма про видачу злочинців. Тому, договір 911 р. може свідчити про перші спроби врегулювання екстрадиційних відносин.

Однак варто зазначити, що серед дослідників існує і інша точка зору на дослідження даного питання. Зокрема, російський науковець К.С. Родионов стверджує, що в договорі 911 року мова йде не про видачу злочинців, а про повернення боржника кредиторам, тобто про виконання цивільно-правових зобов'язань [17, с. 81]. Він вважає, що при перекладі, неправильно тлумачилися терміни, які закріплені в цих договорах. Як зазначає А.І. Джигирей, жоден російсько-візантійський договір «не можна однозначно визнати джерелом екстрадиційних норм на Русі», а Договір 911 року визнається таким лише частково, оскільки лежить в основі правового регулювання видачі вцілому [5, с. 36].

Проте більш слушною видається позиція висловлена Ф.Ф.Мартенсом у 1905 році [12, с. 232], яка знайшла під тримку в роботах багатьох науковців, зокрема, у дослідженнях С.С.Беляєва, М.В.Волженкіної, Р.В.Валеєва, А.М.Тисленко та інших. Всі вони вважають, що історичний початок розвитку екстрадиції злочинців закладено у договорі «Про мир і дружбу» 911 року, укладений князем Олегом з Візантією. Прихильники даної позиції обґрунтовують, що ст.14 даного правового акту має екстрадиційний характер, пов'язаний із видачею осіб, які вчинили злочин.

У вказаному договорі передбачалося, якщо злочинець не повернеться в Русь – нехай скаржаться руси християнському цесареві і нехай схоплять такого і повернуть насильно в Русь. Це ж усе нехай роблять руси грекам, якщо де-небудь станеться таке саме [7, с. 60]. На нашу думку, договір, укладений князем Олегом із Візантією 911 р., фактично є першою спробою договірного врегулювання відносин, які сьогодні прийнято називати екстрадиційними.

До цього історичного періоду також можна віднести договори Київського князя Ігоря с Візантією 945 року, князя Святослава 971 року, в яких також частково згадувалося про видачу осіб. Зокрема, у договорі 945 року закріплювалося, що якщо скоять злочин які-небудь греки, суці під владою цесарства нашого, то не майте ви, руси, права карати їх, але за велінням цесарства нашого хай дістане злочинець, як ото вчинить [6, с. 17]. Однак, у даному документі закріплено видачу особи не лише у випадку вчинення нею злочину, а й на підставі цивільно-правових зобов'язань, іноді сторони зобов'язувалися видавати поряд із зазначеними і таку категорію осіб, як втікачі.

Кодифікований збірник «Руська Правда», який дійшов до наших днів у вигляді Короткої Правди (1136 р.) і Просторової Правди (1209 р.), закріплювали норми законодавства. Однак серед науковців, які досліджували питання розвитку такого інституту як екстрадиція немає єдиної узгодженої думки про ті норми, що закріплені в Руській Правді. Одні науковці вважають, що норми Руської Правди визначали лише небезпечні посягання проти особи і майна [9, с. 33], інші ж вказують, що рівень правової думки і юридичної техніки того часу ще не дозволяв групувати злочини залежно від їх об'єктів [22, с. 89]. Варто відмітити, що визначну роль у становленні основ міжнародного співробітництва щодо екстрадиції відіграла саме Руська Правда, а зокрема, норма Просторової Правди «Про людину», яка встановлювала відповідальність за шахрайство і наступну втечу в іншу країну та регулювала правила повернення таких осіб на батьківщину [11, с. 45]. А норми Короткої Правди регламентували відповідальність за приховування іноземцями особи, що втекла від господаря, встановлювала кримінально-процесуальні та цивільно-процесуальні правила судового розгляду та провадження, а також регламентувала заходи з приводу відшкодування завданої шкоди.

Потім досить довгий період часу вітчизняне кримінальне законодавство не зазнавало кардинальних змін.

В період часу з XIV по XVI століття, коли Україна знаходилась в складі Речі Посполитої особливе місце серед тогочасних нормативно-правових актів посів Литовський Статут 1588 р., який

також містить згадку про врегулювання питань, пов'язаних з екстрадицією. В статті 4 розділу 11 вказувалось: «Тежь если бы таковой квалтовникъ, забивъши кого в дому, в господе и на улицы, на дорозе и где ж кольвекъ, а будь заразомъ по том учынкъ не будучи позванъ або и после позваня, такъ заочного, яко и очевистого, не становечисе на рокъ, за позвы припалый ку росправе, прочь с того панъства нашего, великого князства, утекъ або хотя бы с панъства нашего не утекъ, але би се без причмнь слущьныхъ правныхъ ку праву за позвът не становиль, тогды таковой самъ от вряду нашего маеть быти отосланъ на выволанье до нас, господаря» [20]. Даний документ закріплював, що особи, які вчинили злочини і переховувались з метою ухилення від відповідальності, у разі встановлення їх місця знаходження підлягали видачі потерпілій стороні за місцем вчинення злочинів. При цьому, у даному акті закріплено, що таке рішення приймалося судом.

Період козацької доби характеризується розвитком дипломатичних та торгівельних відносин козаків з іншими державами. Свідченням цього є договір між турецьким цісарем і Військом Запорізьким та народом руським про торгівлю на Чорному морі. У статті 13 вказувалось: «якщо християнський в'язень у державі цісаря його милість утік би до козацької галери або корабля, старший над галерою не буде його затаювати або переховувати, але повинен його видати, але за те не зазнає ніякої шкоди або кривди ані він, ані галера його, ані люди, ані товар його, а якщо також який челядник вільний або невільник утік би з козацької галери, турки повинні видати його козакам» [16, с. 142]

Поступово питання міжнародного співробітництва почали переходити на міжнародно-правовий рівень. Свідченням цього є переговори з Англією, про що говорять листи королеви Єлизавети Англійської до царя Івана Грозного 1568 р. і 1570 р. [2, с. 46]. Першим міжнародним актом, що регулював виключно питання видачі осіб, які вчинили злочини, став Договірний запис зі Швецією 1649 р. «Про видачу перебіжчиків». Згідно з цим документом, видачі підлягав кожен втікач незалежно від суспільної небезпечності вчиненого діяння [11, с. 58].

Соборне Уложення 1649 р. створило правову основу для міжнародного співробітництва з питань видачі осіб, включаючи питання про порядок викупу полонених. Розділ VIII «Про спокуту полонених» регулював питання обміну полоненими. Зокрема, полонений, який добровільно здався ворогові, вважався злочинцем, а вчинене ним діяння розглядалося як державний злочин, за що передбачалася смертна кара. Дана категорія полонених підлягала викупу, після чого і вирішувалося питання про їх притягнення до відповідальності. В цей історичний період загальному розвитку кримінального законодавства сприяли множинні правові акти про повернення господарям втікачів і холопів в Російській імперії. У такій історичній пам'ятці, як «Накази сищикам втікачів і холопів» від 02.03.1683 р., досить чітко викладена система державного розшуку біглих селян і холопів [2, с. 51]. Даний документ став підґрунтям для правових інститутів, які регулювали міжнародне співробітництво, а саме: міжнародний розшук, видачу осіб, основи співпраці у кримінальних справах з іноземними державами.

Російська імперія приділяла значну увагу формуванню правових основ міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю за кількома напрямками. Кримінально-правове регулювання з питань притягнення до відповідальності іноземців та власних підданих, які вчинили злочини за кордоном, здійснювалося на основі Уложення про покарання кримінальні та виправні (1845 р.). Уложення 1845 р. вперше у вітчизняній законодавчій практиці містило норми про дію закону щодо названих осіб, про порядок притягнення до відповідальності російських підданих, які вчинили злочини за кордоном проти держави або підданих країни перебування, а також про особливості залучення до відповідальності військовослужбовців Росії та іноземних армій на території Росії [2, с. 62]. Так, ст. 179 Уложення 1845 р. відзначалося, що в тому випадку, якщо буде встановлено факт вчинення злочину російськими особами проти держави або її громадян до від'їзду особи за кордон, а також вчинення злочину за кордоном, вони могли бути запитані до видачі для притягнення їх до кримінальної відповідальності [3, с. 32].

В Уголовному Уложенні 1903 р. закріплювалося, що Російська імперія видає іноземців, які вчинили злочин за її межами, для суду та покарання в іноземній державі. Зі сторони російської держави видача осіб мала проводитися відповідно до договору або начал взаємності, що утвердилися у відносинах із запитуючою державою. Проте, дане Уложення не містило детальної регламентації питань екстрадиції. Тому дане Уложення у 1911 р. було доповнено главою XII «Про видачу злочинців на вимогу іноземних держав». Після запровадження цих змін починається розвиток інституту видачі осіб. Оскільки, з розвитком міжнародних відносин розширювалася компетенція держав і збільшувалося коло питань, що стосувалися екстрадиції. Зокрема, крім видачі іноземних осіб, учасники договорів зобов'язувалися переслідувати за своїми законами власних громадян, які вчинили

злочини проти законів іншої держави. Така передача була можливою, якщо держава пред'являла вимогу екстрадиції.

Після Жовтневої Революції 1917 р. і утворення СРСР міжнародні відносини в сфері екстрадиції підтримувалися країною переважно на дипломатичному рівні. Тривале невизнання нашої держави на міжнародній арені, а потім – зведена в державну політику ізолюваність громадян СРСР від контактів з іноземцями та закритість кордонів сприяли згортанню в ці роки повномасштабного співробітництва з іноземними державами, що знаходило вияв у заідеологізованому підході до вирішення екстрадиційних питань. У радянському революційному праві були визначені тільки основні принципові засади інституту видачі осіб, деталі ж не регламентувалися. У нормах Декрету «Про видачу іноземців», прийнятого 01.03.1919 р., було зазначено, що не підлягають видачі особи, які переслідуються за релігійні злочини і за злочини, спрямовані проти урядів, що захищають інтереси панівних класів [13, с. 141]. Хоча допускалася видача осіб, які переслідувалися за злочини, спрямовані проти урядів, що відстоюють інтереси трудящих класів. Видача осіб за вчинення інших злочинів пов'язувалася із існуванням міжнародного договору (конвенції), укладеного із іноземними державами, які зверталися із запитом про видачу. Але особа (громадянин іноземної держави) могла бути виданою і в силу особливої постанови робітничо-селянського уряду, прийнятої в кожному окремому випадку. У згаданому Декреті проводилось розмежування видачі осіб на два види, а саме: 1) видачу осіб, які перебувають під слідством чи судом; 2) видачу засуджених осіб [18, с. 45]. Документальним закріпленням розуміння радянською владою утвердженого на Заході правового явища «екстрадиція» стала затверджена Раднаркомом СРСР 23.10.1923 р. Типова конвенція про видачу злочинців. Видача осіб розумілася як засноване на договорі взаємне зобов'язання держав, тому СРСР зобов'язувався видавати осіб лише за ті злочини, які передбачені КК обох держав. Визначення номенклатури екстрадиційних злочинів проводилося на основі санкції кримінально-правової норми, яка за вчинення злочину певного виду передбачала покарання у виді позбавлення волі [18, с. 45].

Наступним історичним етапом у розвитку інституту екстрадиції є післявоєнний період. Після Другої світової війни притягнення до відповідальності за злочини, вчинені нацистами, є однією з основних цілей екстрадиції. Зокрема, 13.01.1942 р. була прийнята Міжсоюзницька заява (так звана Сент-джеймська декларація) про покарання за військові злочини. Уряди дев'яти країн заявили, що вони повні рішучості в дусі міжнародної солідарності простежити за тим, щоб винні й відповідальні, яка б ні була їхня національність, були розшукані, передані в руки правосуддя і засуджені та щоб винесені вироки були виконані. Це призвело до створення Нюрнберзького і Токійського міжнародних військових трибуналів для суду над військовими злочинцями, злочини яких не пов'язані з певним географічним місцем, а також до процесів над військовими злочинцями, організованих в тих країнах, де вони скоїли злочини [4, с. 48]. Тому у повоєнний період екстрадиція набуває важливого значення в питаннях переслідування за злочини, які вчинені проти миру і безпеки людства.

Проте, варто відмітити, що у цей період СРСР виступає стороною цілої низки договорів із країнами соціалістичного табору про правову допомогу з цивільних, сімейних та кримінальних справ, до яких включалися окремі положення про видачу осіб та був учасником багатосторонніх конвенцій по боротьбі із окремими видами злочинів, однак спеціальних двосторонніх договорів та конвенцій саме про видачу злочинців СРСР не укладав. Лише з розпадом СРСР створюються умови для переходу екстрадиції на якісно новий рівень розвитку та функціонування в правовій системі України як окремого комплексного міжгалузевого правового інституту [18, с. 11].

Після розпаду СРСР та проголошення незалежності Україна, наша держава стала повноправним суб'єктом міжнародних відносин. В результаті чого було укладено цілу низку міжнародних договорів, предметом регулювання яких виступають екстрадиційні відносини, зокрема це були договори про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах, укладені з різними країнами з якими Україна підтримувала міжнародні зв'язки.

За роки незалежності України важливу роль у кодифікуванні інституту видачі особи за кримінальні правопорушення відіграли різні міжнародні нормативно-правові документи. Зокрема, Законом України від 16.01.1998 р. № 43/98-ВР ратифіковані Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 року, Додатковий протокол 1975 р. та Другий додатковий протокол 1978 р. до цієї Конвенції, Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 р., Типовий договір про видачу, прийнятий резолюцією 45/116 Генеральної Асамблеї ООН від 14.12.1990 р., а також укладено близько 30 договорів з іншими державами про правову допомогу Україні. Аналогічні питання, що стосуються видачі злочинців, є у конвенціях по боротьбі з окремими видами злочинів: Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного

обігу наркотичних засобів та психотропних речовин 1988 р., Конвенції про охорону персоналу ООН та зв'язаного з нею персоналу від 1994 р. тощо [14, с. 71].

Питання екстрадиції регламентують низка багатосторонніх міжнародних договорів з питань екстрадиції, а саме: спеціальні договори про екстрадицію (Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р.), договори про правову допомогу у кримінальних справах, які включають окремі норми екстрадиції та договори про боротьбу зі злочинами міжнародного характеру. У випадках, коли між Україною й іноземною державою немає договору про правову допомогу або про видачу, питання співробітництва вирішуються на основі принципів міжнародного права в порядку міжнародної ввічливості та взаємності [14, с. 71].

Відносини екстрадиції отримали конституційне регулювання, адже в ч. 2 ст. 25 Конституції України закріплено, що громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі. У ч. 1 ст. 10 КК України 2001 року законодавцем конкретизовано положення Конституції України. Таким же обсягом гарантій користувалися і особи без громадянства, що постійно проживають на території України. Кримінальний закон заборони щодо здійснення такої видачі не містив, конституційне ж положення стосується тільки громадян України, забороняючи їх видачу [19, с.38]. При цьому видача, в залежності від мети надання правової допомоги, передбачала такі форми: видача для притягнення особи до кримінальної відповідальності (ч. 1 і 3 ст. 10 КК України); передача іноземних осіб для відбування покарання за вчинений злочин тій державі, громадянами якої вони є (ч. 2 ст. 10 КК України).

Для реалізації даної норми матеріального права було прийнято Закон України №2286-VI від 21.05.2010 р. «Про внесення змін до КПК України щодо видачі особи (екстрадиції)», яким було доповнено КПК України 1960 року розділом 9 «Видача особи (екстрадиція)», передбачалося, що екстрадиція включає офіційний запит про видачу особи, її встановлення на території однієї держави, перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі, а також прийняття рішення за запитом та фактичну передачу такої особи іншій державі, компетентні органи якої звернулися із запитом про видачу [15]. Доповнення, внесені до кримінально-процесуального законодавства у 2010 році, можна було розглядати лише як невеликий крок законодавця у напрямі до повноцінного «впорядкування» відповідного правового інституту [8, с. 57].

У зв'язку з ратифікацією Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах 16.06. 2011 р., назву 9 розділу КПК 1960 року було змінено на «Міжнародне співробітництво у кримінальних справах» і доповнено двома новими главами: 38 – «Міжнародна правова допомога у кримінальних справах» та 39 – «Переїзти кримінального переслідування». Проте, і після цих змін не можна було вважати, що міжнародна співпраця у кримінальних справах між Україною та іншими державами регулювалась на законодавчому рівні належним чином. Оскільки, суттєвою проблемою при екстрадиції осіб, які обвинувачуються у вчиненні злочину, була достатньо обтяжлива та складна процедура їх екстрадиції.

З прийняттям КПК України у 2012 році інститут міжнародного співробітництва під час кримінального провадження нарешті одержав більш повну та системну нормативну регламентацію.

У даному кодексі, крім визначення екстрадиції та органів, які можуть її здійснювати, передбачено саму процедуру здійснення видачі особи (екстрадицію), яка включає такі стадії: 1) офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; 2) перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі; 3) прийняття рішення за запитом; 4) фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави [10]. Законодавцем закріплено, що до процедури екстрадиції входять такі процесуальні дії, як: затримання особи, яка вчинила злочини за межами України (ст. 582); тимчасовий арешт (ст. 583); екстрадиційний арешт (ст. 584); екстрадиційна перевірка (ст. 587).

Після прийняття та набрання чинності КПК України 2012 року, Законом України від 16.05.2013 р. № 245-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у відповідність з КПК України» ст. 10 КК України була викладена в новій редакції. Відповідно до ч. 1 цієї статті (як і в редакції 2001 р.) наша держава встановлює заборону на видачу виключно громадян України, які вчинили злочин поза її межами. В ч. 2 ст. 10 закріплено, що іноземці та особи без громадянства, які вчинили злочин поза межами України і перебувають на території України, можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності і відання до суду. Змінилась і процедура видачі особи, що вчинила злочин. Відповідно до ч. 2 ст. 10 КК України передбачено, що іноземці, які вчинили злочини на території України і засуджені за них на підставі цього Кодексу, можуть бути передані для відбування покарання за вчинений злочин тій державі, громадянином якої вони є, якщо така передача передбачена міжнародними договорами

України. Аналогічна умова такої видачі (йдеться про наявність міжнародного договору, учасником якого має бути Україна) для притягнення до кримінальної відповідальності і відання до суду або передачі для відбування покарання, визначалась у ч. 3 ст. 10 КК України для іноземців та осіб без громадянства, що постійно не проживають на території України. Згідно норм чинного КПК України наявність міжнародного договору вже не є обов'язковою умовою для видачі особи, яка вчинила злочин. Зокрема, відповідно до ч. 1 та ч.3 ст. 544 КПК за його відсутності міжнародна правова допомога чи інше співробітництво може бути надано на підставі запиту іншої держави чи запитано на засадах взаємності.

В порядку надання міжнародної правової допомоги з метою виконання запиту можуть бути проведені будь-які процесуальні дії, передбачені чинним законодавством України або ратифікованим міжнародним договором. Тому процес здійснення екстрадиції має своєрідний алгоритм провадження, а саме: офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірка обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактична передача такої особи під юрисдикцію запитуючої держави. А це, на думку В.С. Березняка, достатньо обтяжлива та складна процедура екстрадиції [1]. Саме відсутність спрощеного порядку в КПК України значно затягував вирішення питання та бюрократизував процедуру екстрадиції.

Законом України № 2090-VIII від 07.06.2017 р. ратифіковано Третій та Четвертий додаткові протоколи до Європейської конвенції про видачу правопорушників. Положення даних документів імплементовано в законодавство України. Зокрема, прийнято Закон України «Про внесення змін до КПК України у зв'язку з ратифікацією Третього додаткового протоколу та Четвертого додаткового протоколу до Європейської конвенції про видачу правопорушників» від 02.10.2018 р. закріпив спрощену процедуру екстрадиції осіб, затриманих у зв'язку з перебуванням у міжнародному розшуку.

Законом внесено зміни до ст. 208, глави 44 КПК України «Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція)», зокрема, до статей 575, 576, 581, 583-585, 589, 591, 593, а також викладено в новій редакції ст. 588 «Спрощений порядок видачі осіб з України».

До позитивних змін можна віднести те, що законом надано право особі просити про застосування щодо неї спрощеного порядку видачі одразу ж після затримання у зв'язку з перебуванням у міжнародному розшуку, не очікуючи надходження формального запиту про екстрадицію. А також скорочено строки перебування такої особи під вартою на території України з метою її екстрадиції іншій державі та введено практику застосування екстрадиції на сучасний європейський рівень.

Водночас, спостерігаються прогалини, які можуть в майбутньому ускладнити реалізацію новел кримінального процесуального закону. Зокрема, п.п. 2, 3 ч.9 ст.588 КПК України закріплює, що уповноважений (центральний) орган України відмовляє у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку якщо є обґрунтовані підстави вважати, що особа, стосовно якої розглядається питання про видачу (екстрадицію), є громадянином України та якщо є обґрунтовані підстави вважати, що видача (екстрадиція) зазначеної особи може суперечити інтересам національної безпеки України. Однак законодавцем не визначені критерії обґрунтованості вказаних підстав, а це у майбутньому може призвести до безпідставних відмов уповноваженим центральним органом України у видачі правопорушників.

Висновки. Враховуючи вище зазначене, можна визначити, що інститут екстрадиції як сукупність норм матеріального і процесуального характеру, а також в основі якого лежать договірні норми, становить собою упорядковану на основі права форму міждержавної співпраці, орієнтовану на підтримку міжнародної законності й правопорядку. Позитивними варто визнати зміни, відповідно до яких видача особи, що вчинила злочин, може здійснюватись і за відсутності міжнародного договору на підставі запиту іншої держави та на засадах взаємності, оскільки це не дозволить в подальшому уникати покарання окремим особам, які вчинили злочин як на території України, так і за її межами.

При цьому історія розвитку інституту видачі осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, охоплює практично всі історичні етапи розвитку суспільства. Однак лише в наш час видача набула всесвітнього значення відносно злочинів міжнародного характеру і злочинів проти миру і безпеки людства.

Джерела та література

1. Березняк В. С. Екстрадиція як інститут кримінально-процесуального права України [Електронний ресурс]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / В. С. Березняк; Дніпропетр. держ. ун-т внутр.

- справ. – Д., 2009. – 20 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2009/09bvspu.zip>.
2. Волеводз А. Г. Правовые основы новых направлений международного сотрудничества в сфере уголовного процесса: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.09 / А. Г. Волеводз; Научн.-исслед. ин-т проблем укреплен. законн. и правопорядка при Ген. прокурат. Росс. Федерац. – Москва, 2002. – 462 с.
  3. Волженкина В. М. Нормы международного права в российском уголовном процессе: монография / В. М. Волженкина. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. – 359 с.
  4. Грищук Г. М. Історія становлення інституту видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення / Г. М. Грищук // Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності: матеріали Всеукр. наук.- практ. конф. (Одеса, 13 лист. 2015 р.). – Одеса: ОДУВС, 2015. – С. 47-48.
  5. Джигирь А. И. Институт выдачи лиц, совершивших преступление: проблемы уголовно-правовой регламентации: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / А. И. Джиги. – Краснодар, 2008. – 209 с.
  6. Договір київського князя Ігоря з візантійським імператором 945 р. // Хрестоматія з історії держави і права України: збірник документів [Текст] / Упоряд.: А. С. Чайковський, О. Л. Копиленко, В. М. Кривоніс та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – С. 17.
  7. Договір київського князя Олега з візантійським імператором 911 р. (витяг) // Заруба В. М. Історія держави і права України: навчальний посібник [Текст] / В. М. Заруба. – К.: Істина, 2006. – С. 60.
  8. Задоя К. П. Проблеми гармонізації та застосування положень Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо міжнародного співробітництва під час кримінального провадження / К. П. Задоя // Вісник Вищої ради юстиції. – 2013. – № 3 (15). – С. 56-73.
  9. История государства и права СССР/ Под ред. О.И. Чистякова, И.Д. Мартисевича. – Москва: ЮЛ, 1985. – 368 с.
  10. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17>.
  11. Мазева Н. Н. Международное сотрудничество в сфере уголовного судопроизводства Российской Федерации в стадии предварительного расследования: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.09 / Н. Н. Мазева; Росс. таможенная акад. – Москва, 2004. – 224 с.
  12. Мартенс Ф. Ф. Современное международное право цивилизованных народов: в двух томах. – Т. 2 / Ф. Ф. Мартенс. – СПб., 1905. – 205 с.
  13. Михайленко П. П. Борьба с преступностью в Украинской ССР. В 2 т. – Т. 1: 1917-1925 гг. / П. П. Михайленко. – Киев: Высшая школа, 1966. – 832 с.
  14. Басиста І. В. Міжнародний розшук та видача особи, яка вчинила кримінальне правопорушення: навчальний посібник / І. В. Басиста, В. І. Галаган, О. М. Калачова, Л. В. Максимів. – Київ: НАВС, 2016. – 277 с.
  15. Про внесення змін до КПК України щодо видачі особи (екстрадиції): Закон України від 21.05.2010 р. №2286-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
  16. Проект договору Війська Запорозького з Оттоманською Портою про торгівлю // Хрестоматія з історії держави і права України: збірник документів [Текст] / Упоряд.: А. С. Чанковський (кер.), О. Л. Копиленко, В. М. Кривоніс та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – С. 142.
  17. Родионов К. С. Закон Российской империи 1911 г. об экстрадиции / К. С. Родионов // Государство и право. – 2003. – №7. – С. 80-91.
  18. Свистуленко М. П. Экстрадиция в правовой системе Украины: основные криминально-правовые аспекты: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / М. П. Свистуленко; Київс. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – Київ, 2005. – 237 с.
  19. Свистуленко М. П. Інститут екстрадиції у світлі нового Кримінального кодексу / М. П. Свистуленко // Києво-Могилянська академія: наукові записки. – 2002. –Том 20. Спеціальний випуск. У двох частинах. – Частина 2. – С. 337-339.
  20. Статут Великого князства Литовского 1588 года / подг. О. Лицкевич // История Беларуси IX - XVIII веков. Первоисточники. – Мн., 2002-2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://starbel.by/statut/statut1588.htm>.
  21. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: монографія / М. І. Хавронюк. – К.: Юрисконсульт, 2006. – 1048 с.
  22. Чучаев А. И., Кизилев А. Ю. Уголовно-правовая охрана представителей власти в 11-17 вв. / А. И. Чучаев, А. Ю. Кизилев // Государство и право. – 2001. – № 6. – С. 86-90.

Саско Е., Крикунов А. Историческое развитие института выдачи лица (экстрадиции) в Украине. В статье прослежен процесс становления и развития института выдачи лиц, совершивших преступления. Рассмотрены основные этапы и закономерности развития экстрадиционных отношений и их правовые основы. Институт экстрадиции как совокупность норм материального и процессуального характера, а также международно-правовые договорные нормы (в чем его особенность), представляет собой упорядоченную на основе права форму межгосударственного сотрудничества, ориентированную на поддержание международной законности и правопорядка. Сделаны выводы о том, что история развития института выдачи лиц, совершивших уголовные преступления, охватывает практически все исторические этапы развития общества. Но только в наше время выдача получила глобальное значение относительно преступлений международного характера и преступлений против мира и безопасности человечества. Констатированы законодательные пробелы, которые могут в будущем осложнить реализацию п.п. 2, 3 ч.9 ст. 588 УПК, поскольку законодателем четко не определены основания для отказа в экстрадиции в упрощенном порядке, что может привести к обоснованным отказам в выдаче правонарушителей уполномоченным центральным органом Украины.

Ключевые слова: экстрадиция, выдача правонарушителей, развитие экстрадиции, международное сотрудничество, экстрадиционные отношения.

Sasko O., Krykunov A. Institution of Extradition in Ukraine: History of Development. The article elucidates the process of formation and development of the institution for the extradition of persons who committed crimes. It examines the main stages and patterns of development of extradition relations and their legal foundations. The institute of Extradition, as a set of norms of material and procedural nature and the basis of which are contractual norms (it is its peculiarity), is an orderly form of international cooperation focused on the support of international legality and law. The history of the institution of the extradition of persons who committed criminal offenses development covers almost all historical stages of society's development. However, only in our time, the extradition concerning the crimes of the international character and crimes against the peace and security of mankind has gained universal importance. The study has revealed legislative gaps that may complicate the implementation of paragraphs 2, 3, part 9 of article 588 of the Criminal Procedural Code, since the legislator has not clearly identified the grounds for refusing extradition in a simplified manner. This may lead to unsubstantiated refusals in the extradition of offenders issued by the authorized central body of Ukraine.

Key words: extradition, extradition of criminals, extradition development, international cooperation, extradition relations.